

Голові разової спеціалізованої вченої ради
Львівського державного університету внутрішніх справ
д.ю.н., проф. Гловюк Ірині Василівні

В І Д Г У К

офіційного опонента, доктора юридичних наук, професора КАНЦРА
Володимира Степановича на дисертаційну роботу
МАТОЛИЧ Віти Василівни: «Охорона професійних таємниць у
кримінальному провадженні», подану на здобуття ступеня доктора філософії
за спеціальністю 081 – Право

Враховуючи оголошений у державі воєнний стан, законодавець чітко декларує, що зміст та форма кримінального провадження в умовах воєнного стану, повинні відповідати загальним засадам кримінального провадження, з урахуванням особливостей здійснення кримінального провадження, визначених розділом IX-1 КПК «Особливий режим досудового розслідування, судового розгляду в умовах воєнного стану» (Закон України «Про внесення змін до Кримінального процесуального кодексу України щодо удосконалення порядку здійснення кримінального провадження в умовах воєнного стану»).

Справді, існує необхідність удосконалення законодавчих норм (у тому числі, термінологічних конструкцій), з метою чіткої регламентації підстав та процедури отримання інформації, що становить професійні таємниці та визначення критеріїв необхідності її отримання – у цьому беззаперечна доречність та актуальність дослідження.

ЛЬВІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ВНУТРІШНІХ СПРАВ			
Вн.№	від " "	20	1р.
		кількість аркушів	
Осм.док.	додат.		

З огляду на це, сумнівів не викликає цінність та вагомість для науки презентованої роботи, мета якої полягає у систематизації знань, які стосуються збирання, використання та охорони, у ході здійснення кримінального провадження, інформації, що становить професійні таємниці, а також у розробленні на її основі теоретичних положень та практичних рекомендацій, що можуть бути використані у ході здійснення провадження.

Обґрунтованість основних положень, висновків та рекомендацій.

Наукові положення, висновки та рекомендації щодо охорони професійних таємниць у кримінальному провадженні, задекларовані В.В. Матолич, є достатньою мірою обґрунтованими, послідовно та логічно викладеними, структурованими.

Авторка окреслила завдання, зокрема: проаналізувати основні теоретичні положення щодо визначення поняття «професійна таємниця», а також його ознаки, визначити зміст та обсяг цього поняття, проаналізувати юридичну термінологію, вжиту у нормативних актах, що врегульовують інформаційні правовідносини, а також ту, яка закріплена у КПК України; провести аналіз міжнародних актів та судової практики, в результаті якого виділити норми права, які найбільш чітко та вдало врегульовують питання охорони професійних таємниць; провести аналіз чинного кримінального процесуального законодавства, норм законодавства про інформацію, виявити правові колізії, а також норми права, які потребують внесення змін чи доповнень; виявити практичні проблеми у правовому регулюванні охорони професійних таємниць та розробити рекомендації для правозастосування, спрямованих на єдине та правильне розуміння законодавчих положень, які стосуються досліджуваної теми.

Методологічним підґрунтям дослідження стала сукупність засобів та прийомів пізнання, сформована на основі діалектичного методу. До цієї сукупності увійшли загальнонаукові та спеціально-наукові методи, які

дозволили визначити предметну сферу роботи, виявити та опрацювати основні проблемні аспекти в їх системному зв'язку.

Нормативно-правову основу дисертації становили Конституція України, Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод, акти кримінального процесуального законодавства, акти інформаційного законодавства, практика ЄСПЛ, національна судова практика.

Теоретичною платформою наукового дослідження використано наукові праці в галузі кримінального процесуального права та у галузі інформаційного законодавства.

Емпіричну основу дослідження акумулювали ухвали слідчих суддів, судів апеляційної та касаційної інстанції, а також результати опитування 177 респондентів.

З огляду на це, базові положення, висновки та пропозиції дослідниці можна вважати науково достовірними, обґрунтованими та такими, що мають системний характер і транслують наукову новизну роботи.

Наукова новизна наукових положень, висновків та рекомендацій.
До результатів дослідження, що репрезентують наукову новизну роботи (Д: 23-26), авторка, у першу чергу, відносить низку висновків прикладного характеру, спрямованих на удосконалення відповідних положень кримінального процесуального законодавства та правозастосовної діяльності. Окремим маркером – уніфікація, уточнення, удосконалення термінологічних конструкцій, однакового підходу до розуміння понять.

Окрім цього, В. В. Матолич удосконалено низку положень щодо: визначення поняття «професійна таємниця»; визначення місця службової таємниці у системі таємниць; вживання у КПК України термінології, відмінної від інших актів законодавства про інформацію; наукового підходу до визначення статусу священнослужителя у кримінальному провадженні при вирішенні питання стосовно проведення його допиту як свідка;

процедури оскарження ухвали слідчого судді про тимчасовий доступ до речей та документів, якою було надано доступ до конфіденційної інформації, що перебуває у володінні медіа або журналіста; пропозицій нових редакцій окремих норм КПК України; процедури призначення закритого судового засідання, тощо.

Низка положень, завдяки розвідкам авторки, набули подальшого розвитку, серед них: наукова думка щодо необхідності закріплення у законодавстві визначення поняття «професійна таємниця» з метою забезпечення однакового підходу до розуміння цього поняття; підхід відносно доповнення КПК України нормами, які встановлюють склад учасників судового розгляду при проведенні закритого судового засідання; стосовно необхідності удосконалення процедури ухвалення рішення про проведення закритого судового засідання; твердження щодо необхідності виключення священнослужителів з числа осіб, які можуть бути звільнені від обов'язку зберігати професійну таємницю особою, яка довірила їм таку інформацію; положення про необхідність виключення з КПК України норм щодо ухвалення судового рішення у нарадчій кімнаті.

Заявлені позиції транслиують очевидну теоретико-прикладну спрямованість, оригінальність та наукову обґрунтованість проведеного дослідження. Це вдалося забезпечити шляхом формування належних методологічної, науково-теоретичної, нормативної та емпіричної основ дисертації. Нормативні положення та теоретичні джерела були піддані ґрунтовному моніторингу та оригінально інтерпретовані авторкою. Загалом, це дало змогу В.В. Матолич презентувати самостійну, авторську наукову роботу, яка відповідає критеріям сучасних актуальних правових розробок.

Зміст та оформлення дисертації. Дисертація складається з анотацій, переліку умовних позначень, вступу, трьох розділів, що охоплюють

шістнадцять підрозділів, висновків, списку використаних джерел (219 найменувань) та додатків.

Перший розділ висвітлює проблемні питання щодо інформації, яка становить професійну таємницю та умови її використання у кримінальному провадженні: поняття «професійна таємниця» та її специфічні ознаки, проблеми уніфікації термінології й погляди, розуміння цього правового інституту вченими, законодавча класифікація інформації за порядком доступу до неї. Перманентно наводяться статистичні дані, результати опитування респондентів. Формулюється висновок про певну фрагментарність теоретичного обґрунтування підходів стосовно питання охорони професійних таємниць під час провадження кримінальної процесуальної діяльності.

Авторкою обґрунтовано виокремлюються питання етичних аспектів використання інформації, що становить професійну таємницю, одночасно, аналізуються міжнародні акти, що закріплюють правила професійної етики.

Окремий підрозділ присвячено умовам використання інформації, що становить професійну таємницю у провадженні та висновку про те, що законодавець намагається досягнути пропорційності, балансу між двома протилежностями: публічними та приватними інтересами під час провадження, з метою забезпечення здійснення швидкого, повного та неупередженого досудового розслідування кримінальних правопорушень та, водночас, дотримання загальних засад задля недопущення порушення прав, свобод та законних інтересів окремих осіб. Мета - визначення справедливого балансу між позитивним обов'язком держави з виконання завдань кримінального провадження та необхідністю дотримання приватних інтересів осіб. Доречним «вкрапленням» є також наведення практики Європейського суду з прав людини.

У другому розділі подана розгорнута правова аналітика окремих видів професійних таємниць:

банківської таємниці та питання зберігання, її захисту й розкриття у призмі застосування статті 8 Європейської конвенції з прав людини «Право на повагу до приватного і сімейного життя, житла і кореспонденції»;

комерційної таємниці й відомостей, які її не становлять, пропонується попередній висновок про те, що поняття «комерційної таємниці» є досить «розмитим» і залежить від розсуду та добросовісності особи, яка надає інформації такого статусу. В Україні, на даний час, немає спеціального нормативно-правового акту, який би визначав особливості правового режиму комерційної таємниці та окреслював би обсяг цього поняття – про це наголошує здобувачка, пропонує авторські редакції;

нотаріальної таємниці, та піддає слушній критиці наявну прогалину стосовно того, що питання щодо звільнення від обов'язку давати показання іншим особам, які уповноважені на вчинення прирівняних до нотаріальних дій, кримінальним процесуальним законодавством не врегульовано, пропонує нову редакцію п. 3 ч. 2 ст. 65 КПК України;

адвокатської таємниці, розвиваючи думку про те, що неможливо розробити та закріпити у законодавстві загальний алгоритм дій адвоката у випадку, коли він стикається з етичною дилемою, що, зокрема, стосується забезпечення можливості відвернення суспільно небезпечного посягання та порушенням довіри клієнта. Доречно проводиться компаративістична паралель з відповідним законодавством США та Загальним кодексом правил для адвокатів держав Європейського Співтовариства, Кримінальним процесуальним кодексом Німеччини;

таємниці ухвалення судового рішення - пропонується удосконалити норми, які стосуються змісту та обсягу цього поняття, з урахуванням такого: зміст цього поняття становлять не тільки обставини обговорення майбутнього судового рішення у нарадчій кімнаті; таємницю ухвалення судового рішення зобов'язаний зберігати не тільки колегіальний склад суду, але й суддя, який

здійснює розгляд справи одноособово, не тільки при ухваленні вироку, але й при ухваленні інших судових рішень, якими закінчується розгляд кримінального провадження;

таємниці сповіді чи іншого обряду, схожого з покаяттям, зупинившись, зокрема, на наявній правовій колізії між нормами Закону України «Про свободу совісті та релігійні організації» та нормою ч. 3 ст. 65 КПК України;

конфіденційної інформації професійного характеру, що знаходиться у володінні медіа або журналіста – наводяться рішення ЄСПЛ про захист права журналістів не розкривати інформацію, що ідентифікує джерело й, одночасно, аналізується вітчизняна судова практики з цього питання. Виправдано стверджується, що термін «медіа» є ширшим за своїм змістом, аніж термін, що був вжитий у попередньому законі – «засоби масової інформації», у зв'язку з чим виникає необхідність внести зміни у КПК України;

медичної таємниці, у тому числі, запропоновано удосконалити порядок повідомлення органів поліції про можливе вчинення кримінального правопорушення, внести зміни у підзаконні нормативні акти (Інструкції) та доповнити ч. 1 ст. 163 КПК України. «Забарвлюють» та посилюють правоту позиції В.В. Матолич, систематичні посилання на проведені нею опитування;

таємниці усиновлення (удочеріння), зробивши наголос на аналізі актуальної судової практики щодо дій посадових осіб, які містили ознаки кримінального правопорушення – розголошення таємниці усиновлення (удочеріння), здобувачкою виокремлюються законодавчі процедури надання доступу до такої інформації, з пропозицією викладу у новій редакції зміни у ч. 2 ст. 228 Сімейного кодексу України.

У третьому розділі піддаються обстеженню питання способів збирання та захисту інформації, що становить професійну таємницю.

У підрозділі 3.1., аналізуються проблемних питань, які стосуються збирання інформації, що становить професійну таємницю. Фактично, мова про здійснення у формі проведення комплексу слідчих чи процесуальних дій, з метою збирання доказів. Класифікується інформація за порядком доступу до неї, що дійсно, має важливе практичне значення, яке полягає у тому, що для кожного виду інформації закон передбачає різний режим доступу. В. В. Матолич підходить до вчасного висновку про те, що необхідно розробити такий механізм застосування засобів доказування, який би забезпечив розумний баланс між інтересами держави в частині забезпечення виконання завдань провадження та інтересами осіб, яким завдається істотна шкода внаслідок незаконних дій органу досудового розслідування у ході реалізації ним владних повноважень зі здійснення досудового розслідування. Компаративістичний підхід конвертується у моніторинг положень відповідного законодавства окремих іноземних держав (КПК Франції). Таким чином, здобувачкою деталізовано процедуру проведення слідчих та інших процесуальних дій, доведено необхідність застосування спеціальних процедур під час збирання інформації, що становить професійні таємниці.

У підрозділі 3.2. «Проблеми нормативно-правового регулювання імунітету свідка у кримінальному провадженні», піддано огляду конструкцію ст. 65 КПК України, що передбачає привілеї для осіб, яким за родом діяльності (за професією), стала відома інформація, що становить охоронювану законом таємницю. В.В. Матолич підходить до висновку, що певні положення Кодексу, які стосуються забезпечення процесуальних гарантій для осіб, що звільнені від обов'язку давати показання у ході досудового розслідування, потребують додаткової деталізації чи внесення змін. Зокрема, через призму Закону України «Про запобігання корупції», досліджується процесуальний правовий статус відносно «нового» фігуранта

провадження – викривача. Більше того, пропонується нова редакція п. 16-2 ч. 1 ст. 3 КПК України.

Підрозділ 3.3. відведено питанням недопустимості розголошення відомостей досудового розслідування та відомостей, отриманих за результатами проведення процесуальних дій, у зв'язку із вчиненням кримінального правопорушення. Законодавець надав правовідносинам зі збереження такої інформації у таємниці особливу правову охорону, зокрема, за незаконне розголошення цієї інформації, передбачена кримінальна відповідальність відповідно до ст. 387 КК України. Здобувачка слушно зауважує, що у законодавстві не закріплено єдиного відповідника для позначення змісту цього поняття, як окремого виду професійної таємниці. «Таємниця досудового розслідування» («таємниця слідства», «таємниця розслідування», «слідча таємниця») не є точними відповідниками семантичного змісту, наповнення цього поняття. Стверджуючи, що ст. 222 КПК України містить неповний перелік суб'єктів, які мають право визначати обсяг інформації, що не підлягає розголошенню, пропонується нова редакція. У цьому контексті також згадуються постійні дискусії у наукових колах з приводу того, чи діє засада гласності на стадії досудового розслідування, наводяться статистичні дані проведених опитувань.

У завершальному підрозділі 3.4. «Закрите судове провадження як спосіб захисту інформації, що становить професійну таємницю», В. В. Матолич вступає у дискурс із позиціями окремих науковців, які вважають неправильним стверджувати, що закритий судовий розгляд є «обмеженням засади гласності» та наводить авторські аргументи, у тому числі, апелюючи до рішень ЄСПЛ. Пропонуються нові редакції статей 27, 291, 314, 428 КПК України. Таким чином, обґрунтовується доцільність внесення змін до КПК України щодо вирішення питання про проведення закритого судового засідання в ухвалі про призначення підготовчого судового засідання, про

відкриття апеляційного чи касаційного провадження на підставі клопотання учасників, яке долучається до обвинувального акту.

Робота завершується ґрунтовними висновками, які підкреслюють оригінальність авторського підходу, відповідають положенням наукової новизни та логічно «випливають» із розвідок, висвітлених по тексту роботи.

У цілому, структура та зміст дисертації свідчить про правильний методологічний підхід авторки до добору та опрацювання джерел, формулювання висновків і пропозицій. Аргументація дисертантки, загалом, є послідовною та внутрішньо узгодженою.

Оформлення роботи відповідає вимогам Наказу Міністерства освіти і науки України № 40 від 12 січня 2017 року «Про затвердження Вимог до оформлення дисертації» (із змінами, внесеними згідно з Наказом Міністерства освіти і науки України № 759 від 31 травня 2019 р.) .

Теоретична та практична значущість результатів дисертаційного дослідження. Подана робота містить низку положень та висновків, які можуть бути імплементовані у нормотворчу, правозастосовну, освітню діяльність, що підтверджено відповідними актами впровадження.

Також, вбачається потенціал використання результатів авторських розвідок у науково-дослідній діяльності, щодо подальшого обстеження питань охорони професійних таємниць у кримінальному провадженні.

Повнота викладу наукових положень у наукових публікаціях, зарахованих за темою дисертації. Основні положення роботи викладено у 13 наукових працях, із них, 4 статті, у тому числі, 1 – у закордонному виданні, проіндексованому у базі даних Web of Science Core Collection; 9 тез доповідей у збірниках конференцій різного рівня, що засвідчують апробацію основних положень дисертації. Періодизація публікацій свідчить про послідовну роботу авторки над розв'язанням поставлених теоретико-прикладних

завдань. У публікаціях, зарахованих за темою дисертації, наукові положення дослідження викладені у повному обсязі.

Загальне враження: повноцінна авторська наукова робота, з очевидними елементами, рисами інноваційності, новизни та пропозиціями, здатними вивести на новий рівень правове регулювання інституту охорони професійних таємниць у вітчизняному кримінальному судочинстві.

Текстових запозичень без посилань на джерела та інших порушень академічної доброчесності – не виявлено.

Зауваження та дискусійні наративи. Зазначаючи безперечні позитивні характеристики дослідження, варто звернути увагу на ті положення, які потребують додаткового обґрунтування та обговорення:

1. У першому розділі роботи було б виправдано звернутися до історії питання: генезису, походження, виникнення, становлення, розвитку інституту охорони професійної таємниці під час кримінального провадження.

2. У тексті рукопису, у підрозділі 2.8., зокрема, здобувачка використовує термінологічну конструкцію «медична таємниця». Одночасно, законодавець «оперує» поняттям «лікарська таємниця» (до прикладу, стаття 40 Закону України «Основи законодавства України про охорону здоров'я», стаття 4 Закону України «Про реабілітацію у сфері охорони здоров'я», стаття 7 Законі України «Про захист персональних даних», стаття 145 КК України «Незаконне розголошення лікарської таємниці» та, власне, у статтях 65, 162, 224 КПК України). Більше того, цитуючи текст статті з прямим посиланням, до прикладу, на статтю 40 Закону України «Основи законодавства України про охорону здоров'я», здобувачка довільно «підмінює» згадані терміни (Д.: 113 – 114).

Під час публічного захисту, такий підхід та розуміння здобувачки – вимагає додаткової аргументації.

3. У роботі використано та проаналізовано наукові праці стосовно питань правового регулювання як інституту таємниці в цілому, так і окремих видів професійних таємниць – абсолютної більшості як вітчизняних, так окремих іноземних авторів. Фрагментарному моніторингу здобувачкою могли б також бути піддані й інші публікації, до прикладу: Бараннік Р. Особливості охорони інформації, що становить таємницю у кримінальному судочинстві / Р. В. Бараннік, П. Г. Назаренко // Адвокат. 2011. № 4; Полонова Н. Місце таємниці досудового розслідування серед інших таємниць, охоронюваних законом про кримінальну відповідальність // Юридичний науковий електронний журнал. 2017. №2.

4. Додаткову аргументацію від здобувачки варто отримати стосовно її переконливого бачення на те, що « ... ухвалення рішення у спеціальному приміщенні, «нарадчій кімнаті», на даний час, практично, не забезпечує незалежність та безсторонність суду, запропоновано виключити з КПК України норми, що стосуються ухвалення судового рішення у нарадчій кімнаті» (п. 8. «Висновків», Д.: 180).

Іншими словами, чому не доцільно зберігати процедуру ухвалення судових рішень у нарадчій кімнаті? (Д.: 88). Навряд чи базовим буде аргумент про те, що «у процесуальному законодавстві переважної більшості держав Європи поняття «нарадча кімната» не зустрічається» (Д.: 90).

5. У роботі запропонований кейс змін, доповнень, нових редакцій до чинного законодавства. З цього доробку практичних рекомендацій, було б абсолютно виправдано сформулювати та скерувати офіційний Лист у Комітет Верховної Ради України з питань правоохоронної діяльності, пояснювальну записку до проекту Закону, окреслити цілі й завдання прийняття, обґрунтування, прогноз наслідків прийняття, тощо. Відповідь від Комітету – оприлюднити у додатках рукопису.

Одночасно варто наголосити, що наведені міркування є дискусійними, спрямованими на уточнення аргументації основних положень дисертації. Вони не ставлять під сумнів висновки, сформульовані авторкою, не знижують наукового рівня презентованого дослідження та його теоретико-прикладного значення.

Висновок. Дисертаційне дослідження Віти Василівни Матолич, є самостійною кваліфікаційною науковою працею, в якій запропоновано розв'язання актуального наукового завдання – систематизації знань, які стосуються збирання, використання та охорони у ході здійснення кримінального провадження інформації, що становить професійні таємниці.

Презентована наукова праця виконана здобувачкою особисто, містить нові науково обґрунтовані результати, що мають теоретико-прикладне значення для розвитку науки кримінального процесу, удосконалення процесуального законодавства та практики його застосування.

Дисертаційне дослідження «Охорона професійних таємниць у кримінальному провадженні», подане на здобуття наукового ступеня доктора філософії з галузі знань 08 Право за спеціальністю 081 Право, відповідає Наказу Міністерства освіти і науки України від 12 січня 2017 року № 40 «Про затвердження Вимог до оформлення дисертації (із змінами, внесеними згідно з Наказом Міністерства освіти і науки № 759 від 31.05.2019 року), Постанові Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44 «Про затвердження Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії» (із змінами, внесеними згідно з Постановою № 341 від 21.03.2022) та Постанові Кабінету Міністрів України: «Про внесення змін до деяких постанов Кабінету Міністрів України з питань підготовки та атестації здобувачів наукових ступенів», від 19 травня 2023. №

502, а його авторка, Віта Василівна Матолич, за результатами публічного захисту, заслуговує на присудження наукового ступеня доктора філософії з галузі знань 08 Право за спеціальністю 081 – Право.

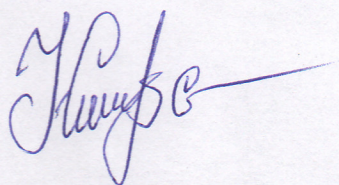
Офіційний опонент:

доктор юридичних наук, професор кафедри
кримінального права і процесу

Навчально-наукового інституту права,
психології та інноваційної освіти

Національного університету «Львівська політехніка»,

професор

Володимир КАНЦІР

Підпис Володимира Канціра засвідчую:

Вчений секретар Національного університету

«Львівська політехніка», в.т.н., доц.

Роман БРИЛИНСЬКИЙ